

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ІМЕНІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА**

ФІЛОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

**Збірник наукових праць
студентства й наукової молоді**

(за матеріалами XI Всеукраїнської науково-практичної
конференції студентства й наукової молоді,
Харків, 15 квітня 2021 року)

ДК: 881 + 883 + 882 + 882 + 808

Ф 56

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 6 від 10.09.2021 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голобородько Костянтин Юрійович – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Лебеденко Юлія Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, координатор з наукової роботи українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Маленко Олена Олегівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства та лінгводидактики

Мельників Ростислав Володимирович – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова

Щербакова Наталія Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови

Обиденнікова Марина Олегівна – здобувач II курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри української мови

Автори публікацій несуть відповідальність за достовірність фактичних даних, чіткість викладу тексту, цитування, а також мовно-стилістичний рівень написання матеріалів.

Філологія XXI століття [Електронне видання] : Збірник наукових праць студентства й наукової молоді, Харків, 15 квітня 2021 р. / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди ; [редкол.: К. Ю. Голобородько (голов. ред.) та ін.]. Харків, 2021. 164 с.

©Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2021

©Автори публікацій, 2021

ЗМІСТ

<i>Граматичні «помилки» в сучасній постмодерній поезії</i>	8
<i>Адамова Дарія</i>	
<i>Проблема мовних штампів та кліше у сфері публічного управління....</i>	11
<i>Бартош Юлія</i>	
<i>Вербалізатори категорії «щастя» у творах Василя Мисика.....</i>	12
<i>Валенко Анжела</i>	
<i>Шляхи формування комунікативної компетентності на заняттях з української мови.....</i>	15
<i>Гаплевська Інна</i>	
<i>«Червоний» Андрія Кокотюхи як зразок сучасного історичного роману.....</i>	17
<i>Гвоздь Єлизавета</i>	
<i>Словесні образи небесних світил у мовотворчості Івана Перепеляка..</i>	23
<i>Горенко Вікторія</i>	
<i>Лесичні й фразеологічні біблізми в епістолярному дискурсі Лесі Українки.....</i>	27
<i>Горюн Тетяна</i>	
<i>Числівник у поетичному мовленні постмодерністів.....</i>	29
<i>Гриненко Інна</i>	
<i>Мотивація володіння основами бізнес-англійської мови.....</i>	31
<i>Грицай Яна</i>	
<i>Звертання як синтаксичний засіб експресивізації поетичного тексту (на матеріалі збірки Л. Костенко «Річка Геракліта»).....</i>	32
<i>Грицай Яна</i>	
<i>Концепт Китай в українській мовній картині світу.....</i>	36
<i>Ван Дацзюнь</i>	
<i>Мовна норма vs мовна девіація в навчально-комунікативному дискурсі.....</i>	38
<i>Єрмоленко Софія</i>	
<i>Феміністична проблематика малої прози Лесі Українки.....</i>	43
<i>Жилівостова Інна</i>	

Адамова Дарія Ігорівна
Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди
Наук. кер.: к. філол. н., проф. О. А. Олексенко

ГРАМАТИЧНІ «ПОМИЛКИ» В СУЧАСНІЙ ПОСТМОДЕРНІЙ ПОЕЗІЇ

У тяжких суспільно історичних умовах (більшою мірою духовних) поступово, крок за кроком, відроджується мистецтво. Його представники націлені заперечити традицію та класику, усталені віками, щоб вийти на новий шлях та позбутися того, що, на їх думку, сковує єство митця. Вони вважають, що це є правильним способом подолати нематеріальну природу майстра та його внутрішню кризу.

Наприкінці ХХ – поч. ХХІ століть таким напрямом мистецтва стає постмодернізм (натепер уже відзначають появу постпостмодернізму). Характеристики постмодернізму хоч і подаються дещо розмито, проте науковці, такі як Т. Гундорова, Ж. Дерріда, О. Маленко, Д. Наливайко, Р. Харчук та ін. поділяють думку про руйнівну силу іронії для всіх культурних і духовних надбань людства. Постмодерністи бачать світ хаотичним, абсурдним, деструктивним [4: 35-36].

В українську літературу постмодернізм увійшов непомітно. Він був, насамперед, антитезою не модернізму, яким цікавився і з яким співіснував, а антитезою тоталітаризму і соцреалізму [2: 47]. Появу й розвиток постмодернізму в українській літературі пов'язують перш за все зі «Станіславським феноменом», представниками якого є Юрій Андрухович, Юрій Іздрик, Тарас Прохасько, Володимир Єшкілев, Галина Петросяк та ін. Ці митці своєю творчістю декламували розрив із традиційними цінностями, відстоювали необхідність перегляду усталених канонів та звичаїв у літературі, заперечували як соцреалізм, так і неонародництво та неопозитивізм. Їх ставлення до літератури було зовсім іншим, для них література не є чимось величним, а навпаки, розглядається «як хвороба чи прояв людської слабкості» [6: 126].

О. Маленко визначає такі спільні для всього українського постмодерну риси, як вихід художнього слова зі сформованих традицією й класикою стереотипів, де сакралізація мови як культурно духовного коду, іронічне прочитання попереднього мистецького досвіду, абсурд як маркер постмодерної ситуації, інтертекстуальність як діалог культурних кодів, колаж як структурно-смісловий алгоритм конструювання тексту, герменевтична інтерпретація тексту як форма «самопізнання духу» [3: 403].

На думку критиків, постмодернізмом є культура всеосяжної гри, що містить у собі комплекс духовних надбань і цінностей нашої цивілізації. Як зазначають автори навчального посібника «Філософський постмодерн», суть постмодерного відношення до нової розмаїтої реальності зводиться до «породження відмінностей у спонтанній соціокультурній діяльності, найадекватнішою формою якої є гра, змагання, суперництво. Правила таких ігор

формуються в процесі їх становлення самими учасниками, а тому згадані ігри не потребують будь-якого зовнішнього джерела для їхньої легітимації» [1: 232].

У постмодернізмі деструктивність слів відображається на всіх рівнях: графічному, орфографічному, лексичному, граматичному, синтаксичному та стилістичному. Відомі роботи лінгвістів Т. Гундорової, С. Мартинової, О. Маленко, Л. Ставицької та ін. окреслюють питання постмодерного дискурсу, особливо враховуючи поняття лінгвістичної поетики, інтертекстуальності як однієї з її характеристик, використання онімів як втілення інтертекстуальності, характеристики постмодерної лексики тощо. Однак особливої уваги проблемам порушення норм і традицій не приділяється, особливо на граматичному рівні постмодерністських текстів. Граматична деструктивність вважається одним із проявів кітчю, який допомагає «розгерметизувати лексично й стилістично устаткований національний художній контекст, наблизивши його до живого українського мовлення» [3: 427].

У 20-тих роках ХХ століття в роботі «Граматика помилок» представником Женевської лінгвістичної школи, учнем Ш. Баллі, А. Фреєм були описані умисні помилки в текстах, ужиті з певними стильовими та стилістичними завданнями, що відображали оригінальну естетику літературного напрямку. А. Фрей звичному, нормативному, кодифікувальному підходу до помилок, притаманному попередній науці, протиставляв власне функціональний. Під таким кутом зору – це «помилка, яка не відповідає заданій функції (наприклад: чіткість, економічність, виразність тощо)». Враховуючи це, дослідник формулює важливе для нього положення: «Помилки роблять не заради задоволення. Їх поява визначена більшою чи меншою мірою неусвідомлено, тими функціями, що вони їх мають (більша виразність, більша ясність, більша економія тощо)» [5: 14-15]. Аналіз помилок, що спирається на дослідження А. Фрея, є досить цікавим та ефективним для вивчення стилю письма постмодерністів як культурного явища ХХ – поч. ХХІ ст.

Якщо заглибитися в поезію постмодерну та спробувати дати оцінку спотворенням, які автори використовують у творах, то можна зробити висновок, що найголовнішою причиною «помилки» слугує експресивність, яка здатна проявлятися в різних формах: фонетичних, лексичних, морфологічних тощо.

Наприклад, матеріал поезії постмодерну дає підстави стверджувати, що фонетичні спотворення допомагають у створенні іронічної тональності (цитовання здійснюється з дотриманням авторського правопису): *на ніч розтрощений ще з китайсько-фінської **трохвейний патіхвон*** (В. Цибулько, «Янголиця»), *кельнер часу в нашому селі скажімо **бухветчик** вже не раз мені зміша такого, що на ранок прокидаюся із чужою головою* (В. Цибулько, «Янголиця»). Їх виражальна функція тим сильніша, чим більше текст відірваний від передачі побутових сцен і націлення на філософське осмислення світу та людини в ньому: порівн. *сидить на **чамайдані** моя пам'ять нема й батьківщини в батьківщині* (В. Цибулько, «Янголиця») і *щец, нарешті, вона **похлєбтає**: щіз є вумен, а **вумна** така, наштрикнувшись*

зенацька на роги, сні читає й смажить яєшню мені (І. Бондар-Терещенко, «Фібруарій»). Особливого сарказму набувають слова, в яких зміна однієї фонемі призводить до виникнення нового смислу, вміщеного в нову морфологічну форму: *Біжи скорше, там тебе чекають на дереві дуляри золоті* (І. Бондар-Терещенко, «Рецепта») [4: 38-39].

Деструктивність естетики постмодерну виявляється і в свідомих помилках на дериваційному рівні: на мовній грі зі структурою слова побудована експресія поезії В. Цибулька «999 – три ложки сліз». На початку вірша строфа заснована на анафоричному вживанні частки **НЕ**, що мала б писатися з дієсловами окремо, однак поетом занесена до розряду префіксів – у такий спосіб актуалізується узагальненість думки про марність життя, невиправданість існування людини, яка передається як нерозривне поняття, побудоване на відомій притчі про три обов'язкові речі, що їх має зробити людина протягом життя:

*ненародилась дитина
непосадилося дерево
ненаписалася книга
незбудувався дім*

Потім **НЕ** з цими самими дієсловами пишеться вже окремо, бо кожному невиконану дію автор протиставляє виконаній – тому, чого людина досягла в житті: *не збудувався дім, але я поселився в нім, не посадилося дерево, але я пригощав перехожих його плодами* та ін. Завершується поезія словесно-складовою грою, у якій можна почути відлуння дзвонів долі в людській душі: чи так ми живемо, як треба:

*не народилось а-дилось
не посадилося а-дилось
не написалось а-салось
не збудувався а-вався...
одне лише душу гріє
не вкрав не не не
не вбив [4: 39].*

Навіть поверхневе дослідження граматичної природи помилок сучасного поетичного постмодерну дає можливість стверджувати про їхній глибоко прихований естетизм, про бажання майстра слова розірвати пута канонів споконвічного та затхлого, нудного й консервативного. Читачем ці новоутворення, які трапляються в текстах, сприймаються як щось творче й самобутнє, що надає конкретному автору своєї виняткової ідентичності. Проте важливим лишається те, що ці недотримання норм слова мають бути зверненими до читача, приносити певну користь і задоволення від прочитання, а не бути лише виявом показної індивідуальності автора.

Такою є основа використання граматичних помилок у текстах. Вивчення відповідних механізмів їх застосування у сферах мовознавства й літературознавства є перспективним для розгляду.

Література

1. **Лебединцева Н.** Сучасна українська література: Навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во МДГУ імені Петра Могили, 2007. 104 с.
2. **Любарець О.** Українська постмодерна проза. Ж. : Бліц інформ, 2009. 150 с.
3. **Маленко О.** Лінгво-естетична інтерпретація буття в українській поетичній мовотворчості (від фольклору до постмодерну): Монографія. Харків: ХІФТ, 2010. 488 с.
4. **Олексенко О.** «Грамматика помилок» у поезії сучасного постмодерну. *Лінгвістичні етюди: збірник наукових праць кандидата філологічних наук, професора Олени Андріївни Олексенко.* Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2014. С. 35-39.
5. **Фрей А.** Грамматика ошибок: Пер. с фр. М.: КомКнига, 2006. 304 с.
6. **Харчук Р.** Сучасна українська проза: Постмодерний період : Навч. посіб. К.: Академія, 2008. 248 с.

Бартош Юлія Віталіївна

Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Наук. кер.: к. філол. н., доц. Ю.М. Лебедеко

ПРОБЛЕМА МОВНИХ ШТАМПІВ ТА КЛІШЕ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Успіх діяльності будь-якого підприємства, державної установи, чи органів місцевого самоврядування багато в чому залежить від того, наскільки всі учасники володіють наукою та мистецтвом спілкування, знають загальноприйняті правила та норми ділового спілкування, вміють проводити переговори та бесіди. Уважно поглянувши на сучасну, розгалужену систему публічного управління, можна помітити, що у діловій мові є звороти, які в певних мовленнєвих ситуаціях повторюються без змін як усталена словесна формула. Розрізняють два види таких стійких словосполучень: кліше і штампи.

Мовні штампи — це стерті, колись образні вислови, зайві слова, неточні вислови, безкінечні, стилістично не вмотивовані словесні повтори, які створюють негативний стилістико-смісловий ефект. Головною причиною породження штампів є відсутність в авторській мові тих засобів, які допомогли б швидко, зручно й економно висловити думку. Тому й спостерігається нанизування кількох абстрактних слів, розташованих поряд, наприклад: питання підвищення; забезпечення виконання; здійснення завдання; виконання зобов'язання.

Вивчення мовних кліше може вважатися на сьогодні найбільш розробленою проблемою мовознавства. Різні підходи до тлумачення мовної природи кліше пояснюються традиційним та нетрадиційним розумінням сутності цієї лінгвоодиниці. [1, 68].

Для більш точного та кращого розуміння такого значення як «кліше», доречно навести думку О.О. Селіванової, яка подає таке тлумачення: кліше — це стандартні відтворювані засоби мови, які регулярно повторюються в певних